

Η αυτοκτονία τον 20ό αιώνα

μέσα από τα φύλλα των εφημερίδων

Θεώνη Ζερβού
Δημοσιογράφος

Ανέκαθεν η αυτοκτονία υπήρξε καταδικαστέα. Πράξη παρανοική, στίγμα για τον αυτόχειρα και την οικογένεια, ωστόσο ανάρχαια, όσο και η ανθρώπινη ιστορία, και βεβαίως πράξη τραγική. Από της συστάσεως των χριστιανικών κοινωνιών και την πρώτη Σύνοδο, το 452 στην Άρλ, η αυτοκτονία χαρακτηρίστηκε «έγκλημα που θα μπορούσε να προκαλέσει μόνο μια διαβολικής έμπνευσης παραφορά». Τον επόμενο αιώνα, το 563, στη Σύνοδο της Πράγας αποφασίστηκε ότι τα θύματα της αυτοκτονίας «δεν θα τιμώνται με την Αγία Θυσία της Θείας λειτουργίας ούτε θα συνοδεύουν ψαλμοί τα σώματά τους», ενώ και η πολιτική νομοθεσία πρόσθεσε τιμωρίες και υλικές ποινές, ιδίως με την εγκληματική διάταξη που εκδόθηκε το 1670 από τον Λουδοβίκο ΙΔ': το σώμα του αυτόχειρα όχι μόνο δικαζόταν, αλλά βασανιζόταν: το κρεμούσαν, το έσυραν στους δρόμους. Η ιδιοκτησία του δημευόταν, οι θυρεοί θρυμματίζονταν, τα δάση αποφυλώνονταν, οι πύργοι γκρεμίζονταν. Αλλά και στην Αγγλία ως το 1823 ίσχυε το σύρσιμο του σώματος και ως το 1870 η δήμευση της περιουσίας, ενώ στη Γερμανία, την Πρωσία και την Ισπανία λειτουργούσαν επίσης ανάλογες διατάξεις. Την απάνθρωπη αυτή κατάσταση κατάργησε η Γαλλική Επανάσταση, το 1789, διαγράφοντας την αυτοκτονία από τον κατάλογο των νομικών εγκλημάτων.

Οστόσο, οι θρησκευτικές κυρώσεις παρέμειναν σε όλα τα χριστιανικά δόγματα και φυσικά και στην ορθόδοξη εκκλησία. Στις 24 Μαρτίου 1900 διαβάζουμε στην εφημερίδα *Εμπρός* ότι προέκυψε ζήτημα για την ταφή «αυτοκτονούσας κόρης, ήτις εγένετο μετ' εκκλησιαστικής πομπής τελεθεισών υπό του ενταύθα προτεστάτου ιερέως», παρότι η Εκκλησία της Ελλάδος έχει απαγορεύσει «την δ' εκκλησιαστικής πομπής ταφήν των αυτοκτόνων», και γι' αυτό ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης θα ζητήσει την τιμωρία του ιερέως. Στις 16 Αυγούστου 1904 μία ακόμη είδηση επιβεβαιώνει την ξεχωριστή μεταχείριση των αυτοκτόνων: «ενταφιάστηκε ο τραγικός αυτοκτονήσας Π.Α. ενώπιον ολίγων συγγενών του, πλην άνευ εκκλησιαστικής πομπής».

Παρ' όλα αυτά, ανά τους αιώνες, οι αυτόχειρες δεν «πτοήθηκαν». Η ιστορία μάς παραπέμπει στις ηρωικές αυτοκτονίες της Δέσπωσης του Μπότσαρη, των Σουλιωτισσών, των

1. Arnold Böcklin,
«Αυτοπροσωπογραφία
με τον Βιολιστή
θάνατο», 1872.
Staatliche Museen zu
Berlin, Nationalgalerie,
Βερολίνο.

πολιορκημένων στο Αρκάδι... Οπωσδήποτε όμως αυτές διαφέρουν από τις αυτοκτονίες ως κοινωνικό φαινόμενο, σε καιρό ειρήνης, όπου και επικεντρώνεται η προσοχή μας.

Ερχόμαστε λοιπόν στα καθ' ημάς και επικειρούμε μια έρευνα μέσα από τα ψιλά των εφημερίδων –γιατί στα ψιλά κατακαυρούνται οι αυτοκτονίες, τουλάχιστον των απλών ανθρώπων– του περασμένου πλέον 20ού αιώνα, για να εντοπίσουμε τα περιστατικά και, αν μπορούσαμε, να εξαγάγουμε κάποια συμπεράσματα.

Από την αρχή του αιώνα παρατηρείται μια έξαρση του φαινομένου, γεγονός που επισημαίνεται στον Τύπο: «Αι αυτοκτονίες έρχονται η μια μετά την άλλην», γράφει το *Εμπρός* (23.3.1900) και αναφέρει δύο αυτοκτονίες, μιας κοπέλας 15 ετών «με αρκετήν δόσιν δηλητηρίου» και ενός νέου «διά περιστροφήν ένεκα ερωτικών λόγων». Στις 7 Μαΐου 1901, στην ίδια εφημερίδα, ο Ιωάννης Ακτιμών [Κονδυλάκης] αφιερώνει το χρονογράφημά του, υπό τον τίτλο «Της ζωής δραπεύεται», στις αθρόες αυτοκτονίες της περιόδου εκείνης. Το θέμα παρουσιάζεται κάπως σκωπτικά, αλλά και με όλη την τραγικότητα των περιστάσεων: «Εάν ήμουν πνευματιστής θα υπέθετα ότι τα πνεύματα των αποφασισμένων ν' αυτοκτονήσουν συνεννοούνται εξ αποστάσεως διά την εκ της ζωής απόδρασιν, ως συνεννοούνται οι μαθηταί για να το σκάσουν, ως συνεννοούνται οι ταξιδιώται διά να έχουν συντροφιά εις το ταξίδι των. Η μίμποις δεν αρκεί διά να εξηγήσει τας τρεις εντός μιας ημέρας αυτοκτονίας της προχθές ... Ο αυτοκτονήσας εις το ξενοδοχείον του «Βύρωνα» διδάσκαλος, εκτός του δυστυχήματος ότι ήτο διδάσκαλος παυμένος, έπασχε εκ φθίσεως ... Βλέπων ότι του λοιπού θα ήτο βάρος επικίνδυνον εις τους πτωχούς οικείους του, οίτινες δεν δύναντο να τον διατηρούν και τον νοσηλεύουν μεμονωμένον, επέσπευσε το τέλος του. Η νοσοκόμος του Αμαλιείου ... νυτοκτόνησε διότι επρόκειτο ν' απολυθθί και να κόση

τον μόνον πόρον και το στήριγμα το οποίον είχε εις τον κόσμον ... έκουσα δ' ε' άλλου πρόκειρον και την άκνην του υδραργύρου ... Ο φοιτητής της Ιατρικής φαίνεται ότι ποθάνθη εξασθενούσας και σαλευομένας τας πνευματικάς του δυνάμεις και απεφάσισε να προλάβη διά της αυτοκτονίας το ολοσχερές ξεκούρισμα ... η αύξησις των αυτοκτονιών οφείλεται κατά μέγα μέρος εις τους όρους του σημερινού βίου, εις την αγριότητα της βιοπάλης και τα νοσήματα». Τον Ιούλιο του 1903 πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα ένα Ιατρικό Συνέδριο με τη συμμετοχή επιστημόνων από όλο τον κόσμο. Καθόλου βέβαια αυτό δεν επηρέασε το ρεύμα των αυτοκτονιών και στις 7 Ιουλίου συναντάμε ένα ενδιαφέρον δημοσίευμα, στη στήλη «Από ημέραν εις ημέραν», με τίτλο «Η επιδημία» και

υπογραφή «Αθηναίος». Αν και αναφέρεται σε «επιδημία» αυτοκτονιών, με ανατριχιαστικό τρόπο μάλιστα, είναι άκρως περιπαικτικό και δείχνει, αν μη τι άλλο, τη σκληρότητα με την οποία αντιμετώπιζε η τότε κοινωνία τους αυτόχειρες: «Έχομεν και πάλιν επιδημίαν αυτοκτονιών. Πριν παρήλθη η εντύπωσις εκ της μιας έρχεται η άλλη. Δεν συνεπληρώθη εβδόμας από της αυτοκτονίας του νέου Ευσταθίου και αι εφημερίδες χθες μας ανήγγειλλον ότι εις γέρον εξηκοντούτης ευρέθη την πρωίαν κρεμασμένος εις ένα δένδρον. Η νόσος η ανακίπτουσα έκαστον θέρος ενέκυψε και εφέτος, αλλά με πολύ τραχύ χαρακτήρα. Εντός μηνός πριθιμισσε δέκα θύματα. Εκείνο δε το οποίον φέρει εις απέλπισιαν είναι ότι κατά της επιδημίας ταύτης το Ιατρικόν Συνέδριον δεν δύναται να διατάξη ού-

2. Albrecht Dürer, «Μετανοία Ι», 1514. Staatliche Museen zu Berlin, Kupferstichkabinett, Βερολίνο.

τε δεκαήμερους καθάρσεις ούτε άλλα μέτρα. Η νόσος είναι ψυχική και είναι μεταδοτική ... Ο γέρων οργανοπαίκτης επροτίμησε την αρχόννη του περιστρόφου. Και αφού επέρασε τον βρόγχον εις τον λαιμόν του εκρεμάσθη από τους κλάδους του δένδρου ... Εάν λοιπόν καθιερωθεί ο τρόπος αυτός της αυτοκτονίας, θα είμεθα υποχρεωμένοι να αντικρίζωμεν κάθε ημέραν ανθρώπους κρεμασμένους από τα δένδρα: την υπηρέτριαν της γειτονικής οικίας, την οποίαν εγκατέλειψεν ο εξάδελφός της, κρεμασμένην από μίαν ακακίαν ή την παραμάναν, την οποίαν επέπληξεν η κυρία της, δεμένη με ένα σκοινί από τον εξώστην και ταλαντευομένην εις το κενόν ως σφαιρά εκκρεμίου. Και ναι μεν από μιας απόψεως το θέαμα θα ενθουσιάζει την Φιλοδασικήν Ένωσιν, διότι όλα τα δένδρα θα παρουσιάζουν καρπούς, η δε γη των Αθηνών θα καλυφθή από πλουσίαν βλάστησιν, αλλά από γενικής απόψεως δεν θα είναι διόλου ευχάριστον το πράγμα».

Η επιδημική αυτή κατάσταση θυμίζει ένα απόσπασμα του Πλουτάρχου στα *Ηθικά* (249.11) που λέει ότι κάποτε κατέλαβε τις κόρες των Μιλησίων «επιθυμία θανάτου και προς αγχόνην ορμή περιμανής, πολλάι δ' απήγχαντο λανθάνουσαι». Για να σταματήσει το κακό θεασίστηκε νόμος, ότι «αι αυτοκτονούσαι θα εξεκονίζονται γυμναί διά της αγοράς».

Τον Απρίλιο του 1910 τάρσσε την ελληνική κοινωνία η αυτοκτονία του «γνωστατάτου λογίου» Περικλή Γιαννόπουλου: «Ο Περικλής Γιαννόπουλος καταγόμενος εκ Πατρών, 37 ετών περίπου, κομψός και ωραίος νέος, αλλ' αρκούντως ιδιόρρυθμος, γνωστός δε και εις το ευρύτερον κοινόν εξ όσων άλλοτε είχε γράψει άρθρων και μελετών υπό το ψευδώνυμο «Λωτός» και «Νεοέλληνα», εξηφανίσθη από την παρελθούσαν Πέμπτην ... Την ημέραν εκείνην ο ουρανός ήτο συννεφιασμένος και εσιγόβρεκεν, ο Γιαννόπουλος θεσάθη παρά την πλατείαν Συντάγματος κρατών υπό μάλης τον χαρτοφύλακά του, τον οποίον πάντοτε συνή-

θιζε να φέρει μαζί του και εις την δεξιάν μίαν βαλίτσαν. Εκεί εκάλασε τον γνωστόν αμαζηλάτην Κάρρολον, επέβη της αμάξης του και παρήγγειλε να τον οδηγήσει εις την ακτήν του Σκαρμαγκαλά παρά το Δαφνί. Άμα έφθασεν θα ήτο περίπου μεσημέρι, ο Γιαννόπουλος δε εκάλασε τον αμαζηλάτην να γευματίσούν μαζί εις το φυλάκειον, με τρώφιμα τινά, τα οποία είχε φροντίσει να πάρη μαζί του και ήρρισε κατόπιν να κόπτει διάφορα αγριολούλουδα σχηματίσας ευμεγέθη αγκαλίδια, την οποίαν έδωσε εις τον Κάρρολον.

– Πάρε, του είπε, και τράβα για την Αθήνα, εγώ θα γυρίσω αργότερα. Τα άνθη αυτά και την βαλίτσα να τα δώσεις εις του επιλάρχου κ. Κρίτσα.

– Καλά, μα πώς θα γυρίσιν πίσω κύριε Περικλή; Δεν θέλεις νάρθω το βράδυ να σε πάρω;

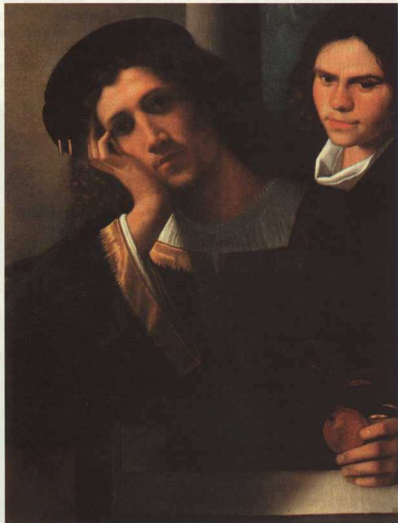
– Έννοια σου θα γυρίσω γω. Δεν βλέπεις τα άλογά σου τρέμουν από το κράτος;»

Η Βαλίτσα περιείχε επιστολές προς την αποκατεστημένην στην Αίγυπτο αδελφή του, από μία προς τους φίλους του Κ. Κατσιμπαλη και Ι. Ζυγομαλά και μία επιστολή τέσσερα φύλλα, χωρίς ημερομηνία και υπογραφή, προς τον εξάδελφό του, επιλάρχο Κρίτσα, στον οποίο έδινε εξηγήσεις και διάφορες οδηγίες:

«Αγαπητέ μου Κώστα, λοιπόν να. Αυτό ήτο. Μια φορά που ευρέθην αληθινά ευτυχής ήθελα και να εξασφαλίσω για πάντα την ευτυχία μου. Και η μόνη δυνατή εξασφάλισις είναι ο όθνος.

Παρακαλώ λοιπόν πρώτον: Να μην το μάθη ο παππούς (στην Πάτρα). Γι' αυτό πρέπει να γίνη Μεσων γνωστόν ότι έφυγα για την Θεο-

3. Η ερωτική απογοήτευση (όπως φαίνεται εδώ από το μίλο της Αφροδίτης), είναι συχνή αιτία αυτοκτονίας. Αποδίδεται στον Giorgio da Castelfranco, «Διπλό πορτρέτο», η. 1502. Museo Nazionale del Palazzo di Venezia, Ρώμη.

σαλία και από κει διά ταξείδι άγνωστον και μακρυνόν...

Αλλά μόλις λάβεις την παρούσαν, ειδοποίησον καταλλήλως, αλλά και με απόλυτον εκεμύθειαν την αστυνομίαν, αν το νερό βγάλει το σελτόν μου σκάνωμα εις την Ακτήν του Σκαρμαγκά να μη τύχη και το μαζεύσουν κ' αρχίσουν την συζήτησι και το ξεκοιλιάσουν για να ιδούν τι συνέβη και οσ το φέρουν πίσω και το μασκαρέψουν κατά τα Βλακώδη ανθρώπινα. Φρόντισε Κώστα μου κατ' ουδένα λόγο να μη συμβή αυτό. Αλλ' αν το βγάλη το νερό να το ξανασπρώξουν μέσα, να τ' αφήσουν στο νερό, που θέλησε ο νοικοκύρς του να το βάλη. Άλλη μία πέτρα στο λαιμό γερά δεμένη είναι όλο-όλο που ζητώ».

Την ιδέα της αυτοκτονίας είχε συλλάβει προ πολλών ημερών, καταλήγει το δημοσίευμα, διότι όχι μόνο αποχαιρετούσε όσους φίλους συναντούσε στον δρόμο, με τη δικαιολογία ότι επρόκειτο να πάει μακρινό ταξίδι, αλλά επισκέφθηκε και όλες τις φιλικές οικογένειες και όπου υπήρ-

χαν φωτογραφίες του τις «εξέσχισε προς κατάπληξη εκείνων εις τους οποίους τας είχε χαρίσει, ενώ ούτος εγέλα και ειδικολογείτο ότι είναι παλαιάς». Για το χαρακτήρα του αυτόχειρα οι εφημερίδες της εποχής γράφουν ότι ήταν «λίαν συμπαθής φυσιογνωμία, αλλά πολύ ρεμβώδης και μελαγχολική». Του άρεσαν οι μοναχικοί περίπατοι στην εξοχή, όπου τον έβλεπε κανείς συχνά με ένα βιβλίο στο χέρι, όλες τις εποχές του έτους. Και μολοντί ήταν καλοκάγαθος τον τελευταίο καιρό είχε «μεταβληθή εις τύπον μισανθρώπου».

5. Η μελαγχολία απομονώνει τα άτομα, τα οποία μένουν αδιάφορα για οτιδήποτε συμβαίνει γύρω.
Jacek Malczewski, «Μελαγχολία», 1894. The Raczyński Foundation at the National Museum, Πόζναν (Πολωνία).

Η αυτοκτονία του λόγιου Περικλή Γιαννόπουλου απασχόλησε ιδιαίτερα τον Τύπο, αλλά και οι καθημερινές αυτοκτονίες απλών ανθρώπων ή λιγότερο γνωστών προβλημάτισαν την κοινωνία και τους χρονογράφους. Ο Ιωάννης Κονδυλάκης, με το ψευδώνυμο «Διαβάτης», αφιέρωσε αρκετά χρονογραφήματα στο θέμα αυτό. Στις 4 Μαρτίου 1915, σε χρονογράφημα με τίτλο «Νοσηρά περίοδος», κατηγορείται η άνοιξη για την απαισιοδοξία των νέων, που

φθάνει μέχρι την αυτοκτονία. «Ηρώπησα έναν σοφόν ιατρόν και ο σοφός ιατρός μου είπε: ότι την άνοιξιν αυξάνει ο αριθμός των αυτοκτονιών είναι βέβαιον. Επομένως η άνοιξις δεν είναι ξένη προς αυτήν την αύξησιν των απελπιζομένων από την ζωήν. Παρατηρείται δε ότι αυτήν την εποχήν επέρχεται μία ανώμαλος διάγεγρασι εις το νευρικόν σύστημα και όσοι φαίνεται δεν έχουν στερεόν νευρικόν σύστημα απέρχονται διά της συντομότερας οδοῦ από την ζωήν... Είναι τόσο ισχυρόν το ένστικτο της συντηρήσεως, ώστε διά να του πάρει το λογικόν τα νίνα τα οποία με τόσον δύναμιν κρατεί, έπεται ότι το λογικόν έχει αφηνιάσει».

Ακολουθούν δύο ακόμη χρονογραφήματα, στις 14 και στις 15 Απριλίου 1915. Το πρώτο, με τίτλο «Ο χαιρετισμός», αναφέρεται στην αυτοκτονία ενός στρατιώτη, ο οποίος έπεσε από την Ακρόπολη ύστερα από υπερβολικής αυστηρότητας τιμωρία που του επέβαλε ο επίσκοπος, επειδή δεν τον χαιρέτησε στον δρόμο. «Ο στρατιωτικώς χαιρετισμός συντελεί εις την

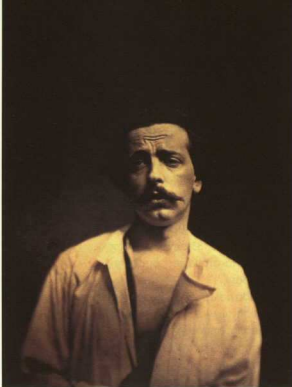

ανάπτυξιν του σεβασμού και της αγάπης μεταξύ κατωτέρων και ανωτέρων. Αλλά όταν ο στρατιωτικός και-ρησιός γίνεται αφορμή επιπληξέων κατά πολύ ή ολίγον υβριστικών καθ' οδόν και εις άλλα δημόσια μέρη και τιμαριών άναν αυστηρών, δυσκόλως εννοείται πώς δύναται να εκπληροί τον σκοπόν όστις του αποδίδεται».

Την επόμενη ημέρα, δημοσίευμα με τίτλο «Μια καινοτομία», αναφέρεται στην αυτοκτονία μιας ερωτευμένης κοπέλας στα σκαλιά του αγαπημέ-νου της. «Η αυτοκτονία όπως έγινε υπονοεί και μίαν πρόθεση εκδική-σεως ... Ήθελε απλώς να λησθή το αγαπώμενον πρόσωπο, χωρίς να του κάμη άλλο κακόν να μείνει εις την μνήμη του η τύψις της συνειδή-σεως ... Η περί ου ο λόγος αυτοκτονία εισήγαγεν και μία άλλην καινοτομίαν εις το είδος: την εκλογή του τόπου».

Στις 18 Ιουνίου 1916, το χρονογρά-φημα του «Διαβάτη» με τίτλο «Χαμέ-να λόγια» προσεγγίζει ξανά το πρό-βλημα της αυτοκτονίας. Αυτή τη φο-ρά η δυστυχισμένη νέα πνίγηκε στα νερά του Φαλλήρου. Αίτια; «Επειδή ο Μάνθος είναι γελοίος, επήρα την απόφαση ...» έγραφε στο σημείωμα που άφησε η κοπέλα και ο «Διαβά-της» σχολιάζει: «Επειδή ο Μάνθος εί-ναι γελοίος ή απεδείχθη γελοίος, αυ-τή επήρε την απόφασιν ν' αυτοκτο-νήσθαι και εξετέλεσεν την απόφασίν της. Ορίστε λογική, η οποία έκει την δύναμιν να φέρη εις τον θάνατον έναν άνθρωπον ευρισκόμενον εις την αρχήν της ζωής ... Και τιμώρη-σεν εαυτήν διότι εκείνος απεδείχθη ανάξιος των αισθημάτων της».

Και το 1917 οι εφημερίδες αναφερό-νται σε «επιδημία αυτοκτονιών» και «φαινόμενον των Αθηνών» και «κα-κόν που θα κάνει τον κύκλο του». Πάντως από τη μικρή έρευνα που κάναμε παρατηρούμε ευτυχώς πτω-χική τάση των αυτοκτονιών, τουλάχισ-τον εκείνων που φθάνουν στη δη-μοσιότητα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το χρονογράφημα του «Φορτούσιου» (Σπύρος Μελάς) στις 24 Απριλίου 1918, με τίτλο «Το απονενομημένον». Ο χρονογράφος έλαβε μια επιστολή

4. Φωτογραφία του Duchenne de Boulognes, όπου απεικονίζεται η έκφραση της αγνώστως και της έγνιασις, από την πραγματσία Η Έκφραση των Συναισθημάτων στον Άνθρωπο και στο Ζώον του Καρόλου Δαρβίνου. Staatsbibliothek zu Berlin - Preussischer Kulturbesitz, Βερολίνο.

από έναν μελλοντικό αυτόχειρα, ο οποίος ήθελε να του εμπιστευθεί «τας εντυπώσεις του από τον μάστιον αυτόν κόσμον» που επρόκειτο να εγκαταλείπει: «Μας πληροφοροείτε ότι ελάβατε την απόφασιν ν' απέλθετε διότι απλώς βλέπετε ίσα ό,τι οι άλλοι βλέπουν ανάποδα. Είναι λόγος αυτοκτονίας; Τούτο είναι μόνον λόγος προς φιλολοχίαν. Φροντίσατε να γράφατε αυτά τα πράγματα, τα οποία βλέπετε ή φαντάζεσθε ότι είναι ίσα. Κατασκευάσατε το βιβλίον σας, μυθι-στόρημα, δράμα, λιβελλόν, διατρι-βήν, πραγματείαν. Θα είναι πρωτό-τυπον, τουλάχιστον εν Ελλάδι ... Όσοι αυτοκτονούν σπανίως ειδοποιούν τον κόσμον προ δέκα ημερών. Και κάνουν λάθος. Διότι θα είχαν τριάκον-τα ευκαιρίας να μετανοήσουν». Η μελαγχολία και το μάστιον του κό-σμου τούτου οδήγησε και δύο «νεό-νιδους» 17 και 20 ετών να αυτοκτονή-σουν «ρητιμωμένοι από το ύψος προ-μακώνος». Αίτιον, κατά την γραπτή ομολογία τους, «η αφόρητος μελα-γχολία της ζωής» (10.7.1921).

Η υπερβολική μελαγχολία, χαρακτι-ριστικό της ρομαντικής εποχής, οδή-γησε και τον ποιητή Κώστα Καρυω-τάκη στην αυτοκτονία, στην Πρεβε-ζα, όπου υπηρετούσε ως δημόσιος υπάλληλος.

Στις 27 Ιουλίου 1928 το *Εμπρός*, από τον τίτλο «Η αυτοκτονία χτες ο ποι-ν

τής Κ. Καρυωτάκης. Ατυχές θύμα του τέως υπουργού κ. Κύρκου», αναφέ-ρει ότι ο ποιητής οδηγήθηκε στην αυτοκτονία εξαιτίας της εκδικητικής μελαγχολίας του από τον προϊστά-μενό του, υπουργό Προνοίας Μι-χαήλ Κύρκου: συνεχείς μεταθέσεις –έξί συνολικά– και υστερήση προ-αγωγής. Στην πραγματικότητα το όλο πνεύμα της ποίησης του εμφορείται από βαθιά μελαγχολία: «Μακρινή χώ-ρα είναι για μας κάθε χαρά / η ελπίδα και η νειότη αφρημένη έννοια».

Στο *Ελεύθερον Θήμα* (27.7.1928), διαβάσουμε το σημείωμα του Κώστα Ουράνη με τον τίτλο «Ο ποιητής που αυτοκτόνησε»: «Ο θάνατος αυτός μ' ελύπησε βαθύτατα, σαν θάνατος αδελφού, αλλά δε μ' εξέπληξε. Στη συλλογή του *Ελεγεία και στίρες* που εξέδωσε προ ολίγων μηνών, αισθανότανε κανείς μια ψυχά πληγω-μένη κι' αδύνατη, που νονούσε από την खुδαιότητα, την αδιαφορία ή την κακία των γύρω ανθρώπων, που δεν είχε γνωρίσει καμμία από τις στιγμές εκείνες για τις οποίες αξίζει να ζη κανείς, και που απέβλεπε προς τον θάνατο –προς την αυτοκτονία– σαν τη μόνη λύση που απέμεινε. Σ' ένα τραγικά ειρωνικό ποίημά του, τιλοφορούμενον μ' ένα είδος γαχα-σμού "Εμβατήριο πένθημον και κατα-κόρυφο", να πώς τραγουδάει την από-φασί του να κρεμασθή:

*Στο ταβάνι βλέπω τους γύψους,
Μαϊνάνοροι στο χορό τους με τραβάνε,
Η ευτυχία μου, σκέπτομαι, θάνατ
Ζήτημα ύψους...*

Ο νέος αυτός δεν εξαγογελοούσε πο-τέ. Ή μάλλον το χαμόγελό του απο-τελειώσε σε πικρό μορφασμό. Μια βαθειά υπερφάνεια ή ίσως και το συναίσθημα της ματαιότητας κάθε ψυχικής συνεννοήσεως με τους αν-θρώπους ... Ο ποιητής αυτός, ο οξύ-τατος εγκεφαλικός, ο άρρωστος ευαι-σθητός, υπέφερε περισσότερο από κάθε άλλον από ό,τι ωνόμασαν mal du siècle. Είναι αρρώστια που συνί-σταται στο να μην μπορείς να ευκα-ριστηθής με ό,τι ευχαριστίες τους άλ-λων ανθρώπων, να τονής χωρίς να ξέρεις το γιατί, να νοσταλγής ζωής

που είσαι καταδικασμένος να μην τ'εις ζήσης, να μην μπορής να προσαρμοσθείς στην ασήμαντη καθημερινή ζωή, αλλά και ταυτοχρόνως να μην έχεις την δύναμη της αποδράσεως, να κινήσαι ψυχικώς σε μια δειληνή ατμόσφαιρα χίμαιρας καθημερινά, μοιραία και αμετάκλητα».

Στο σημείωμα που άφησε ο ποιητής, γράφει μεταξύ άλλων: «Είδα τον θλιγγο του κινδύνου. Και τον κίνδυνο που ήρθε τον δέχομαι με πρόθυμη καρδιά. Πληρώνω για όσους, καθώς εγώ, δεν έβλεπαν κανένα ιδανικό στη ζωή τους, έμειναν πάντα έρμια των διαταγμών τους ή εθεώρησαν την ύπαρξή τους παιχνίδι χωρίς ουσία. Τους βλέπω να έρχονται ολοένα και περισσότεροι μαζί με τους αιώνες. Σ' αυτούς απευθύνομαι». Και πιο κάτω: «Ήμουν άρρωστος». Επίσης συμβουλεύει όσους ξέρουν κολύμπι να μην επιχειρήσουν αυτοκτονία διά θαλάσσης: «επί δέκα ώρες εδερνόμενος την νύκτα με τα κύματα». Την επομένη αυτοκτόνησε με περιτρόφο.

Επιστολές άφησε τον Νοέμβριο του 1930 και ένας 28χρονος καπεργάτης από τη Θεσσαλονίκη, προς τον Τύπο, την Αστυνομία και τα αδελφια του: «Αυτοκτονώ καθότι μόλις έχασα τη γλυκειά μου Αρετή έγινα άλλος Αλέκος. Έχασα τη θέσι μου, έγινα αλκοολικός και μετά φυματικός και εις το τέλος έγινα εργάτης. Τι με ωφέλουσε να ζω μια ζωή βασανισμένη». Στις 8 Αυγούστου του 1932 ο «Φορτούνιο» αφιέρωσε ένα ακόμη χρονογράφημα στην αυτοκτονία με τίτλο «Ζωή»: «Είδατε την καμένη τη δασκαλίτσα πούπεσε από την Ακρόπολη; Θύμα της εποχής ... Αυτό είναι το κατόρθωμα της νευρασθένειας ... είναι από τα φρούτα των νεότερων καιρών. Εντατική ζωή, εντατική κινήσεις, θόρυβοι, ραγδαία εναλλαγές εντυπώσεων, διανοητική κατανάλωσις και καταχρήσεις». Αν και το κομμάτι έχει γραφεί 74 χρόνια πριν, αναρωτιέται κανείς, τι περισσότερο θα έγραφε ο «Φορτούνιο» σήμερα; Εκείνη τη χρονιά πραγματικά σημειώθηκαν πολλές αυτοκτονίες από την

ίδια αιτία και μάλιστα σε ξενοδοχεία: ο εφοπλιστής Β.Μ. «κατατρώκετο εκ νευρασθενείας» και αυτοπροβολήθηκε στο ξενοδοχείο «Μέγα Εθνικόν» επί των οδών Πανεπιστημίου και Εμμ. Μπενάκη, έμπορος εκ Τριπόλεως αυτοκτόνησε σε κεντρικό ξενοδοχείο διότι τον εγκατέλειψαν οι δικοί του, 25χρονος έθεσε τέρμα στη μίζερπη ζωή του, 35ντάχρονος νέος «έθεσε εις το στόμα του φυσίγγιον δυναμίτιδος».

Σε περίοδο πολέμου έχει παρατηρηθεί μείωση των κρουσμάτων, πιθανόν επειδή η προοχκή στρέφεται σε πλέον τραγικά γεγονότα. Από την έρευνά μας στις εφημερίδες εντοπίσαμε 14 αυτοκτονίες στο διάστημα 1941-1944, μεταξύ αυτών και του ποιητή Ναπολέοντα Λαπαθιώτη. Την είδηση έγραψαν τα *Αθηναϊκά Νέα* (10.1.1944), ολιγόλογη, γιατί λόγω ελλείψεως χαρτίου οι εφημερίδες έβγαιναν δισελίδες: «Την 1ην μ.μ. του Σαββάτου ευρέθη νεκρός εντός της παρά την οδόν Οικονόμου οικίας του ο ποιητής Ναπολέων Λαπαθιώτης ... Ο ατυχής ποιητής είχε περιέλθει κατά τα τρία τελευταία έτη εις ένδειαν, εκ του γεγονότος δε τούτου φαίνεται ότι ήχηθ εις την απόφασιν να θέσθ τέρμα εις τον βίον του».

Πριν από τρία περίπου χρόνια είχε θέσει τέρμα εις τον βίον της, στις 2 Μαΐου 1941, η συγγραφέας Πηνελόπη Δέλτα, από τη λύπη της για την κατοχή της χώρας από τα γερμανικά στρατεύματα. Οι εφημερίδες ουδέν ανέφεραν περί αυτοκτονίας. Αναφορά γίνεται στα «Πένθη» την επομένη 3 Μαΐου: «Εκπεύσαμε σήμερα την αγαπημένη μας Πηνελόπη Σ. Δέλτα. Οι συγγενείς. Οι νεκρολογίες εκθειάζουν το κοινωνικό της έργο και ότι κηδεύτηκε «αθόρυβα και απλά όπως άρμοζε στην ελληνοπρεπή ζωή σου! Μετά τον πόλεμο τα κρούσματα πολλαπλασιάστηκαν και έπαψαν να αντιμετωπίζονται ως μεμονωμένα περιστατικά, που απασχολούσαν μόνο κάποιους ευαίσθητους χρονογράφους. Το πρόβλημα άρχισε να αντιμετωπίζεται διεθνώς ως κοινωνικό φαινόμενο. Αλλά πλέον «μια αυ-

τοκτονία οφειλομένη σε ερωτικούς λόγους, την εποχή της ατομικής βόμβας, που όλος ο κόσμος πιστεύει ότι καθετί που εξέφραζε άλλοτε το συναισθηματικόν ενδιαφέρον των ανθρώπων έχει οριστικώς περιπέσει εις παρακμήν, αποτελεί τουλάχιστον μια έκκληξιν» (*Τα Νέα*, 30.5.1950). Ωστόσο τα μνήματα, ιδιαίτερα από την επαρχία, δεν είναι καθόλου ενθαρρυντικά. Τώρα εκτός από το αντισηπτικό συμπλημμέ (άκνη υδραργύρου), τα κινίνα –που έκαναν θραύση στις αρχές του αιώνος– και τις ασπιρίνες, υπάρχουν πρόχειρα και τα φυτοφάρμακα, με πρώτο το παραθείο! Οι νέοι τα μεταχειρίζονται με τόση ευκολία! Αλλά και τα ηγγάδια, τα ποτάμια, οι γκερκοί τραβούν τους απελπισμένους. Μάλιστα ορισμένες θέσεις πήραν το όνομα του αυτοκτόνου: το πήδημα της Σαμφώς, του Ριγούλη ο Βράχος, της γριάς το πήδημα. Η εκλογή του μέσου δένκει και την αποφασιστικότητα του ατόχειρα. Οι άνδρες προτιμούν βίαιες μεθόδους, όπως η φωτιά, το κρέμασμα, το κόψιμο φλεβών ή του λαιμού με ξυράφι, το πήδημα από το παράθυρο ...

Σε μια διάσκεψη που έγινε στο Λονδίνο τον Απρίλιο του 1960, ειδικά για την αυτοκτονία, ο ψυχίατρος δρ Β. Τόγκη, ο οποίος «προ ολίγων ημερών απειρεύθη να αυτοκτονήση», υποστήριξε ότι η αυτοκτονία είναι μια «συναίσθητη επίκλησις προς παροχή βοήθειας, ένα όημα δυστυχίας, μια δραματική κρίσις εις την προσαρμογήν του ατόμου εις την κοινωνίαν ... Είναι τραγικόν ότι ουδεις ποτέ προσπάθησε να μάθθ την λόγους διά τους οποίους απειρεύθη να αυτοκτονήση ένας απιστυχών ατόχειρ ... εις το νοσοκομείον τού κάνουν μίαν πλύσιν του στομάχου και κατόπιν τον στέλνουν εις το σπίτι του». Οι περισσότερες αυτοκτονίες, κατέληξε η διάσκεψη, γίνονται με φωταέριο και οι απόπειρες με φάρμακα ή υπονοκτικά. Η αυτοκτονία μπορεί να είναι καρπός ψυχοπάθειας, αλλά και ψυχρά υπολογισμένη απόφαση. Γι' αυτό συνιστάται «εις

τους αισθανόμενος κάποια ψυχική ανωμαλία όπως προσφεύγουν το ταχύτερον εις τον ψυχίατρον».

Τη δεκαετία του '60 παρατηρείται αύξηση των αυτοκτονιών, «σε ανησυχητικό βαθμό» μάλιστα στη Σουηδία, «και τούτο αποδίδεται και στην ευρύτερη διάδοση των ναρκωτικών ... σχετικά νεοφανές πάθος στη χώρα αυτή» (*Τα Νέα*, 25.10.1968).

Οι Έλληνες πάντως αγαπούν τη ζωή, όπως απέδειξε μια έρευνα της Παγκοσμίου Οργάνωσης Υγείας, που δημοσιεύτηκε στις 29.11.1968: στους 1.000 θανάτους μόνο οι 4 οφειλόταν σε αυτοκτονία και το προβάδισμα έχουν δυστυχώς οι νέοι, 15-24 ετών. Πρώτοι στις αυτοκτονίες έρχονται οι Ισπανοί με 27 θανάτους, ακολουθούν οι Τσέχοι με 22, οι Σουηδοί με 20, οι Δανοί με 19, οι Αυστριακοί με 18, οι Δυτικογερμανοί με 17, οι Αυστραλοί με 16, οι Γάλλοι με

15, ηλικίας οι περισσότεροι έως 34 ετών. Το φαινόμενο αυτό οδήγησε τους γιατρούς και τους ειδικούς επιστήμονες σε ένα συνέδριο στη Βασιλεία της Ελβετίας, τον Σεπτέμβριο του 1968, να συνενώσουν τις προπάθειές τους, ώστε να προλαμβάνονται οι αυτοκτονίες. Στη Βασιλεία συγκεντρώθηκε πολύτιμο υλικό, το οποίο «εξετάζουν τώρα οι αρμόδιοι προτού κάνουν τις ανακοινώσεις τους στο συνέδριο: καί' αρχήν η έως τώρα αντίληψη, ότι εκείνοι που θέλουν να αυτοκτονήσουν δεν ανακινώνουν την απόφασή τους ... δεν είναι σωστή. Το 80% που θα πουν ότι θέλουν να αυτοκτονήσουν, πραγματοποιούν την απειλή τους. Γιατί όμως αυτοκτονούν οι άνθρωποι; Η αυτοκτονία εκφράζει περιέργεια αισθήματα, είναι δηλαδή κάτι ανάμεσα στον φόβο, την επιθυμία, το άγχος, την επιθετικότητα, που δεν

βρίσκουν άλλο μέσον εκφράσεως από την αυτοκτονία. Επομένως ο αυτόχειρ δεν είναι παρά ένας άρρωστος ψυχικά που έχει ανάγκη από θεραπεία. Οι γυναίκες αυτοκτονούν κυρίως από ερωτικούς λόγους και δεν είναι σωστό αυτό που λέγεται, ότι στην εποχή μας δεν γίνονται αυτοκτονίες για τους λόγους αυτούς».

Από την άλλη «ο μύθος των προνομίωχων πλάσμάτων με διάσημα ονόματα και προοπτικές μιας αστραφερής καριέρας» έχει καταρριφθεί από το τραγικό τέλος τόσων διασημοτήτων, όπως η Μέριλιν Μονρόε, η Μαρίν Καρλό, η Τζιν Σίμπεργκ, η Ρόμι Σνάιντερ, η Μαργκό Χέμινγκγουэй. Αλλά και ο παππούς της τελευταίας, ο διάσημος συγγραφέας, έθεσε τέρμα στη ζωή του το 1961 με μια καρραμπίνα.

Στις 24 Μαΐου 1973 δημοσιεύτηκε στα *Νέα* μια παγκόσμια έρευνα,

5. Salvador Dalí, «Πορτρέτο της κυρίας Isabel Styler-Tas (Μελαγχολία)», 1945. Staatliche Museen zu Berlin, Nationalgalerie, Βερολίνο.

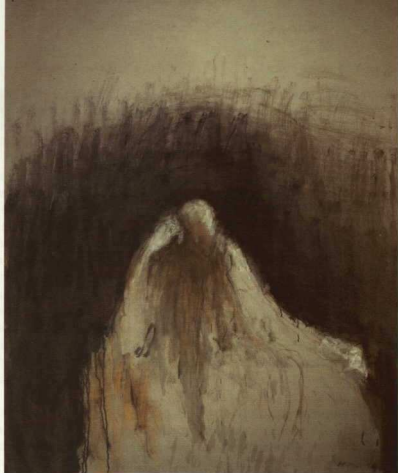

όπου επισημάνεται ότι «τουλάχιστον 1.000 άτομα την ημέρα αυτοκτονούν σε ολόκληρο τον κόσμο». Η αύξηση του φαινομένου δημιούργησε την ανάγκη ίδρυσης ψυχοθεραπευτικών κέντρων πρόληψης και στήριξης του ηθικού των ευάλωτων ατόμων. Πλην όμως αυτοί που εργάζονται στα κέντρα είναι εθελοντές και έγκειται στη «δύναμη και τη θέλησή τους να ακούσουν και να συμβουλευθούν τους συνανθρώπους τους που ζητούν Βοήθεια».

Καθώς προχωρούμε προς το τέλος του αιώνα και ενώ η ζωή έχει αλλάξει τις τελευταίες δεκαετίες, όπως και η γλώσσα των εφημερίδων, οι στατιστικές συνεχίζουν να ομιλούν για αυξητικές τάσεις. Και τι περίεργο! Ο ίδιος προβληματισμός, η ίδια αβεβαιότητα ως προς τα αίτια αυτοκτονίας των νέων. Στις 23 Απριλίου 1998 δημοσιεύτηκαν τα στοιχεία του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγιεινής, από τα οποία προκύπτει ότι σε δείγμα 11.000 μαθητών, ηλικίας 14 έως 18 ετών το 7,8% των εφήβων έχουν επιχειρήσει μία ή περισσότερες φορές να αυτοκτονήσουν. «Συγκρίνοντας τα στοιχεία της έρευνας με αντίστοιχη του 1984 προκύπτει αυξητική τάση». Ανάμεσα στις σημαντικότερες αιτίες: «οι αυξημένες απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής, το άγχος και η πίεση που οδηγούν τους νέους στην κατάθλιψη». Τα κορίτσια κάνουν πολύ περισσότερες απόπειρες, ενώ στα αγόρια έχουμε περισσότερες αυτοκτονίες. Ο λόγος είναι ότι τα κορίτσια «εκδηλώνουν τον φόβο και τη θλίψη, επιζητώντας ουσιαστικά βοήθεια, ενώ τα αγόρια προτιμούν να... πεθάνουν παρά να παραδεχτούν πως έχουν πρόβλημα».

Εκείνο που πραγματικά πρέπει ιδιαίτερα να καταστήσει προσεκτικούς τους νέους, αλλά και τους λιγότερο νέους είναι ο εκμαυλισμός –τώρα πλέον και μέσω internet– με ποικίλες προσφορές χαράς... και μετάστασης σε ανώτερες σφαίρες. Η ζωή είναι μία και απλή! Αναφερόμαστε στα ναρκαϊκά –χάπια, σκόνης, χορτά-

6. Zoran Music, «Η φωτισμένη καρέκλα», 1998. Ιδιωτική συλλογή.

ρια– αλλά και στις διάφορες αιρέσεις, όπως το «Κίνημα για την αποκατάσταση των Δέκα Εντολών», ο αρχηγός του οποίου, ο Αμερικανός Τζιμ Τζόους, ανάγκασε το 1978 τους 914 οπαδούς του να πάνε κατευθείαν στον Παράδεισο. Τους συγκέντρωσε στη ζούγκλα της Γουιάνας για να ιδρύσουν την ιδανική τους πόλη Τζόουσαταν. Εκεί τους υποχρέωσε να αυτοκτονήσουν, πίνοντας φρουτοχυμό δηλητηριασμένο με κυάνιο. Τον Μάρτιο του 2000 το κακό επαναλήφθηκε στην Ουγκάντα. Πάνω από 300 μέλη της ίδιας αίρεσης αυτοπυρπολήθηκαν για να πάνε στον Παράδεισο, πεπεισμένοι ότι επίκειται το τέλος του κόσμου.

Αλλά και ο «Ναός του Ήλιου», του οποίου ο ιδρυτής Λικ Ζουρέ, με το σύνθημα «χρήμα, σεξ, χαρά» προσέελκυσε πολλούς εύπορους επαγγελματίες, τελικά τους έπεισε να μεταβούν στον... μακρινό Σείριο. Όσοι το μετένωσαν πυροβολήθηκαν ή στραγγαλίστηκαν. Οι δε πιστοί της «Ουράνιας Πύλης» πίστεψαν πως πίσω από τον κομήτη Χέλ Μπον τεούσε ένα διαστημόπλοιο που ερχόταν να τους πάρει. Τα πτώματα των

39 μελών βρέθηκαν σε αγρόκτημα του Σαν Ντιέγκο, καλυμμένα με κόκκινους μανδύες. Είχαν φάει δηλητηριασμένη πουτίγκα.

Από τα τέλη του 19ου αιώνα, όταν ο Εμίλ Ντυρκέμ, στο Βιβλίο του *Κοινωνικές αιτίες της αυτοκτονίας* (εκδ. Γερ. Αναγνωστίδη), έθεσε τις βάσεις της επιστημονικής μελέτης του φαινομένου, υποστηρίζοντας ότι «οι πράξεις αυτοκτονίας οφείλονται κυρίως σε κοινωνιολογικά αίτια», δηλαδή κοινωνικές στερήσεις –αν π.χ. το άτομο αισθάνεται ότι δεν κατάφερε να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις που έθεσε ο ίδιος στον εαυτό του ή στην εικόνα που ήθελε να προβάλει στους άλλους–, έως τις ημέρες μας, όταν ερευνήθηκαν και τα ψυχολογικά και τα ψυχοδυναμικά αίτια, φαίνεται ότι η αυτοκτονία δεν έχει μόνο αυτά τα ερείσματα. Η κοινωνική απομόνωση, η αποτυχία στη ζωή, η έλλειψη αυτοεκτίμησης, είναι ασφαλώς σοβαροί παράγοντες, αλλά δεν εξηγούν το φαινόμενο. Ακόμη και ο Ντυρκέμ το επισημάνει στο Βιβλίο του: «Κάθε αυτοκείρας δίνει στην πράξη του μια προσωπική σφραγίδα, που εκφράζει την ιδιοσυγκρασία

του, τις ιδιαίτερες συνθήκες, που κατά συνέπεια δεν μπορούν να ερμηνευτούν από κοινωνικές και γενικές αιτίες του φαινομένου».

Η υποθέτηση αυτή μας παραπέμπει στην ανεξήγητη εν πολλοίς αυτοκτονία του επιτυχισμένου καθηγητή Ιωάννη Σκουκωτή, 36 ετών, ο οποίος έβγαζε τέρμα στη ζωή του σε ξενοδοχείο της Κορίνθου, στις 22 Σεπτεμβρίου 1937. Το δημοσίευμα της επόμενης ημέρας στο *Ελεύθερο Βήμα* κάνει λόγο για «συγκοπή της καρδιάς», όπως επιβεβαίωσε και η νεκροψία που «εγένετο παρά δύο ιατρών». Ωστόσο, είναι πλέον βεβαιωμένο ότι ο εξαιρετός αυτός επιστήμονας αυτοκτόνησε. Το άρθρο του μαθητή του Μενέλαου Παρλαμά, στο αφιέρωμα του περιοδικού *Αντί* (23.9.1994), ερμηνεύει το γεγονός ως φιλοσοφική επιλογή του δασκάλου: όπως ο Αίμων στην *Αντιγόνη* του Σοφοκλή, ο οποίος «αφού ξεκίνησε υπό το άπλετο φως της λογικής, εξηφανίσθη ύστερα εις το βαθύ σκοτάδι του θανάτου». Ακολούθησε δηλαδή του τρείς δρόμους της πλατωνικής φιλοσοφίας: «τον δρόμο της Λογικής, τον δρόμο του Ερωτός και τον δρόμο του Θανάτου που είναι το έσχατο τέλος της φιλοσοφίας!».

Με αφορμή την αυτοκτονία του Πατελάκη Σφηνιά, διευθυνόντος συμβούλου της ναυτιλιακής εταιρείας MED, ο οποίος έπεσε από τον έκτο όροφο των γραφείων της εταιρείας, ο Δημήτρης Μητρόπουλος έκανε ένα ρεπορτάζ, στις 1 Δεκεμβρίου 2000, στα *Νέα*, με βάση το βιβλίο της Κέ Ρέντινγκλιν *Η νύχτα πέφτει γρήγορα* (*Night falls fast*, εκδ. Picador). Τα στοιχεία είναι άκρως ανησυχητικά, καθώς το 1998 το 2% των θανάτων οφείλονται σε αυτοκτονία. «Μάλιστα οι αυτόχειρες υπερβαίνουν τα θύματα πολεμικών συγκρούσεων ή ανθρωποκτονιών», ενώ το 1995 «οι νεοφοι αυτόχειρες ήταν περισσότεροι από τα θύματα του AIDS, του καρκίνου, της πνευμονίας, της γρίπης και των καρδιακών νοσημάτων μαζί». Τούτοις η «πιθανότητα θανάτου από αυτοκτονία έχει αυξηθεί κατά

260% από το 1950». Ιδιαίτερα ευάλωτα είναι τα άτομα που υποφέρουν από κατάθλιψη. Να, πώς περιγράφει ο συγγραφέας την κατάσταση του ανθρώπου με τάση αυτοκτονίας: «η σκέψη του παραλύει, πιστεύει ότι οι επιλογές του είναι ελάχιστες ή ανύπαρκτες, καταλαμβάνεται από απόγωση και ένα αίσθημα απελπισίας καταλαμβάνει τον διανοητικό του κόσμο. Το μέλλον δεν μπορεί να διαχωριστεί από το παρόν, ένα παρόν οδυνηρό, όπου δεν υπάρχει παρηγοριά! Πώς μπορεί να εμφυσήσει κανείς πνεύμα αισιοδοξίας για τη ζωή σε τέτοιες σκέψεις; Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε αυτούς τους ανθρώπους;

Οι σύγχρονες αντιλήψεις περί αυτοκτονίας ουστήνουν για «θεραπεία» του κακού την εξής απλή, πανάρχαια συνταγή: αγάπη! Η αγάπη είναι το οξυγόνο της ανθρώπινης ψυχής, υποστηρίζουν οι ψυχολόγοι. Η θλίψη, η μελαγχολία, η συναισθηματική ερημιά, η μόνωση οδηγούν σε καταστάσεις οι οποίες δεν ελέγχονται απόλυτα από τον άνθρωπο. Για τις περιπτώσεις αυτές υπάρχει στη χώρα μας το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, η Γραμμή Κοινωνικής Βοήθειας, στο τηλέφωνο 197, όλο το 24ωρο. Ο υπεύθυνος της ΓΚΒ, κ. Θεόδωρος Μουστεράκης, ψυχολόγος, μας είπε, πώς «οι κλήσεις για τα περιστατικά του είδους αυτού ευτυχώς περιορίζονται στο 1% περίπου. Τα στελέχη του Κέντρου, ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί, προσπαθούν να στηρίξουν τηλεφωνικά κατ' αρχήν τα άτομα αυτά και στη συνέχεια από κοντά. Θεωρούμε απροσμέτρητο κέρδος να βοηθηθεί έστω και ένας άνθρωπος».

Σημείωση

Ευχαριστώ τη Βιβή Διέλλα για τη βοήθεια στην έρευνα, τη Μαρία Παλάτου για τα στοιχεία για τον Ιωάννη Σκουκωτή και τη Μαρία Θέρμου για την πηγή των εικόνων.

Πηγές

- Ψυχιακό Αρχείο Εθνικής Βιβλιοθήκης για τις εφημερίδες *Εμπρός* και *Εστία*.
- Ψυχιακή Βιβλιοθήκη ΔΟΛ για τις εφημερίδες *Ελεύθερο Βήμα*, *Αθηναϊκά Νέα*, *Το Βήμα*, *Τα Νέα*.

Through in the Twentieth Century The Line of the Newspaper Issues Theoni Zervou

Tragic poetry is the first to record cases of suicide in antiquity. The research we have attempted through the newspaper issues, as regards both the actual incidents and the problematic on the handling of the phenomenon, has led us to the following conclusion: it is equally difficult the reasons leading to a suicide to be identified, since they differ from individual to individual, as it is impossible general advice or methods to be proposed for the prevention of committing suicide. How the suicide of Periklis Giannopoulos, Kostas Karyotakis, Penelopi Delta, Ioannis Sykouris can be explained? In spite of the relevant elucidation furnished by some of them, many unanswered questions still remain. Society has always faced suicide with reserve, if not with irony! Already in the late nineteenth century Emile Durkheim, who has dealt thoroughly with the phenomenon in his book *Social reasons of suicide* and has tried both to discover the reasons of suicide and to determine the share of responsibility belonging to society, admits that something deeper and entirely personal drives an individual to take his own life. Modern societies have organized congresses and centers for uplifting the moral and have analyzed the psychological and psychosomatic reasons. Nevertheless, the statistics continue to record an increasing tendency for suicide, rocketing to a 260% in the last fifty years. Psychologists and other specialists recommend the old, good recipe, that is, love and care for individuals who have excessive sensitivity. The Line of Social Aid (phone number 197) is vigilant twenty-four hours a day.